

4 Řeč, hlas, artikulace sluchově postižených

Ontogenetický vývoj řeči:

- prenatálním období - dítě se připravuje na komunikaci např. olizování pupeční šňůry, dumláni palečku, nitroděložní kvílení
- při narození - křik - reakce na změnu prostředí
- 3 týdny - 1 měsíc - vyjadřuje nelibé pocity – křik s citovým zabarvením
- 1. - 3. měsíc - signalizují i libé pocity, následuje *broukání*, a *pudové žvatlání* (trénuje mluvidla, zvuková kontrola ještě není zapojena)
- 6. - 9. měsíc - *napodobivé žvatlání* zrakové sluchové dráhy již vyzrály, dítě napodobuje zvuky svého okolí období broukání a žvatlání (až 9 měsíc)
- diagnostický moment - obd. 7. měsíce - SP dítě přestává žvatlat, ztichne, popř. vydává zvuky
- období počátečního rozumění řeči a napodobování (do 1 roku)

Charakter vývoje řeči u SP se odvíjí:

- stupně a typu sluchového postižení
- přítomnosti dalšího postižení (kombinované vady)
- věku a dosaženého stádia řeči, kdy SP vzniklo
- exogenních sociálních faktorů (rodina, škola)
- včasné diagnostiky, včasné intervence, rané péče, rehabilitační péče

Vývoj řeči u sluchově postižených dětí:

- **opožděný** - u nedoslýchavých dětí
- **omezený** - u neslyšících dětí
- **přerušovaný** - při ztrátě sluchu do určitého věku

Vývoj řeči u dětí s vrozenou hluchotou:

- předverbální řečové projevy – běžné, křik tlumený, žvatlání monotónní, stadium napodobujícího žvatlání - projevy zanikají, nedochází ke spontánnímu rozvoji řeči, nechápou souvislosti, zaostání ve vývoji myšlení a citovém vývoji, další charakteristické projevy (hlučná chůze...)

Vývoj řeči u dětí se získanou hluchotou:

- pokud dojde ke ztrátě sluchu po 7. roce, nedochází k zanikání řečových projevů, kolem 7. roku má dítě osvojený slovník a zafixovanou artikulaci, úloha čtení a psaní, důležitost poskytnutí okamžité logopedické pomoci, i po ukončení vývoje řeči hrozí změny v orálním projevu (zvuk, artikulace apod.)

Vývoj řeči u dětí nedoslýchavých:

- u těžké percepční nedoslýchavosti vývoj podobný jako u dětí s vrozenou hluchotou, převodní nedoslýchavost – podobnost slyšícím dítětem, záleží na věku, s nástupem chození dojde k opoždění až zastavení vývoje řeči (podle velikosti vady), střední nedoslýchavost ještě umožňuje normální vývoj řeči

Charakteristika jednotlivých jazykových rovin u sluchově postiženého jedince:

Lexikálně-sémantická rovina

- kvalitativní hledisko
- výstavba pojmů jiná než u slyšících
- déle trvá
- SP chápou pojmy buď příliš široce nebo úzce
- tendence k názornému chápání pojmů
- málo nadřazených pojmů
- kvantitativní hledisko
- výzkum prokázal, že
- úroveň slovní zásoby 14letých neslyšících dosahovala úrovně 5,5 letých dětí slyšících

Morfologicko-syntaktická rovina

- dysgramatismy, agramatismy - vývojová neschopnost až ztráta schopnosti správně používat gramatické slovní tvary a větnou vazbu na různém stupni
- důvody - absence sluchových podnětů, rozdílnost orálního systému a znakového jazyka
- morfologie - nadměrné užívání podstatných jmen, problém s rozlišením slovních druhů (jíst, jídlo)
- syntax - hromadění slov, časté užívání nadbytečných slov, používá nesprávný slovosled, slova seřazuje bez gramatických souvislostí (př. Pták střecha sedět.)

Foneticko-fonologická rovina

- spontánní vývoj ustává v období napodobivého žvatlání
- chybí okamžitá zvuková kontrola, pouze částečná - zraková (ne vždy) a kinestetická
- charakteristiky řeči neslyšících a SP
- nejvíce nápadná, přehnaná a namáhavá artikulace
- prodloužená artikulační doba hlásek
- vkládání nepatřičných zvuků
- dyslalie, dysprozodie, dysfonie, narušené dýchání, další projevy (např. huhňavost)

Pragmatická rovina

- nápadnost v užívání ZJ, chyby v písemném projevu
- problémy s navazováním komunikace - zábrany navázat rozhovor, být v rozhovoru aktivní, přihlásit se do diskuse, zanedbaná oblast - význam sociální taktiky, neschovávat své postižení na jedné straně a dostatečně vysoká vlastní identita na druhé straně

Poruchy řeči

- audiogenní dyslalie (při ztrátě 60-70 dB)
- kopholalie (po ukončení vývoje řeči)
- dysprozodie - zvuková stránka řeči, kolísání melodie, narušena dynamika a tempo řeči (některé hlásky zkrácené, jiné prodloužené)
- audiogenní dysfonie (při ztrátě 60-70 dB)

Prevence hlasových poruch

- hygiena hlasu
- nácvik správné hlasové techniky - měkký hlasový začátek, přiměřená hlasová výška a síla
- hygiena prostředí - čistota vzduchu, vlhkost

Logopedická péče o neslyšící a SP

- ve škole - předměty na ZŠ pro SP
- *tvoření a rozvíjení řeči*
- *český jazyk*
- *logopedická péče*

- individuální logopedická péče

Doporučená literatura:

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.